

XXV Certtamen ciceronianum Arpinas

Već dvadeset i petu godinu za redom u malom talijanskom gradiću Arpinu, rodnom mjestu najvećeg rimskog govornika Cicerona, održano je međunarodno natjecanje učenika srednjih škola u poznavanju i prevođenju Ciceronovih djela. Natjecanje je održano od 4. - 8. svibnja 2005. godine. Veselo društvo, koje se dan prije početka samog natjecanja iz Zagreba uputilo vlakom preko Venecije, činili su Sara Kosovac, Jana Pavičić i prof. Ariana Stepinac iz Klasične gimnazije, Mate Kolak, Darko Širol i prof. Zdravka Martinić-Jerčić iz Nadbiskupske klasične gimnazije, Aleksandra Ljubačev iz Salezijanske klasične gimnazije u Rijeci, te Matea Grubić, Lovro Milanović i prof. Jasna Vučić iz Privatne klasične gimnazije. Čekanje vlaka za Fiuggi, maleni gradić u kojem smo bili smješteni, iskoristili smo za šetnju i razgledavanje Rima. Odmah po dolasku u Rim odlučili smo otići do Vatikana, gdje nas je dočekalo ugodno iznenađenje. Naime, Papa Benedikt XVI upravo je držao na Trgu Svetog Petra audijenciju, drugu u povijesti svojeg pontifikata, pa smo i mi bili sudionici tog nadasve veličanstvenog događaja. Ovdje nam se pridružila i ekipa iz Dubrovnika u sastavu Ane Letunić, Nikše Spremić i prof. Jadranke Bagarić. Nakon osamdesetak kilometara vožnje vlakom na jug, vrlo neorganizirano i zbunjeno osoblje samog natjecanja potrpalo nas je u autobuse koji su nas odveli u Fiuggi. Nakon gotovo trideset sati puta stigli smo u zanimljivo mjestašće, prepuno hotela, u kojem smo proveli nekoliko slijedećih noći. Ovdje nam se pridružio i prof. Matija Zorić iz Isusovačke klasične gimnazije u Osijeku sa svoje dvije učenice, Ivanom Habjanović i Ivanom Koprivnjak. Naša hrvatska ekipa napokon je bila u punom sastavu. Ujutro smo napokon stigli u Arpino, prekrasan gradić na obroncima Apenina, do kojeg smo savkodnevno odlazili autobusima. Ovdje nas je dočekala mlada i simpatična Arpinjanka Ina, naša desna ruka u Arpinu, rodom iz Kaštela. Ona nas je povela u jednu kraću šetnju Arpinom i pomogla nam da taj gradić još bolje doživimo. Ispričala nam je i jednu doista zanimljivu priču. Naime, na glavnom trgu u Arpinu nalazi se Ciceronov kip, a na malenom i gotovo nezamjetnom trgu sa strane nalazi se kip Gaja Marija, koji je također bio rodom iz ovog mjestašća. Međutim, navodno su prilikom postavljanja kipovi zabunom zamijenjeni, tako da na glavnom trgu stoji Gaj Marije, iako piše da je to Ciceron, odnosno na malenom trgu stoji Ciceron, iako natpis kaže da je to Gaj Marije. Navodno svi tamošnji stanovnici znaju za to, ali nitko ne smatra da bi bilo poželjno postaviti statue na pravo mjesto. Istinitost te priče nismo uspjeli provjeriti, ali gledajući jednu i drugu statuu mogli smo i sami primijetiti da ona na glavnom trgu doista nalikuje na grubog ratnika i vojskovođu, odnosno da ona na spo-

rednom trgu nalikuje na govornika i senatora sa svitkom papira u ruci. Nakon ručka na otvorenom, kojeg je rastjerala proljetna kiša, posjetili smo akropolu s kiklopskim zidinama i prekrasnim pogledom na sam grad. Slijedeće jutro bilo je predviđeno za samo natjecanje, koje je kao i prijašnjih godina (barem koliko sam ja uspjela doznati) bilo poprilično neorganizirano i zbunjujuće za naše učenike. Ipak, oni su to vrlo stoički podnijeli i dali sve od sebe prevodeći Ciceronovo djelo *Orator*. Sutradan su nam organizatori pripremili jednodnevni izlet u Montecassino koji nas se sve izrazito dojmio, kako smirenošću i tišinom toga mjesta, tako i prekrasnim i gotovo nadnaravnim mozaicima koje smo imali priliku vidjeti. Jednom riječju, doista impresivan prizor. Zadnji smo dan proveli na svečanoj dodjeli nagrada, probijajući se kroz masu sudionika i ponekog znatiželjnika, te napokon u borbi za ulazak u autobus koji će nas odvesti do Rima. Ponovno se pokazala na djelu organizatorova neprofesionalnost i neorganiziranost. Stigavši u Rim iskoristili smo vrijeme za još jedan posjet Vatikanu i grobu Pape Ivana Pavla II. Uspjeli smo i baciti pogled na Forum Romanum, te nakon jurnjave inetroom (u kojeg je bilo nemoguće pronaći ulaz) u zadnji tren stigli smo na Stazione Termini i ukrkali se na vlak za Veneciju. Društvo koje je cijelim putem bilo prepuno energije i smijeha, već vidno umorno, ali prepuno dojmova i zadovoljno ovakvim prije svega lijepim iskustvom, krenulo je za Zagreb. Da je putovanje bilo uspješno, govorili su nam osmjesi i poneka suza na licima naših učenika pri dolasku na cilj. A da bi svima bio jasan zadatak, donosimo fragment čiji je prijevod, uz popratni esej trebalo napraviti.

NESCIRE QUID ANTE QVAM NATUS SIS ACCIDERIT, ID EST SEMPER ESSE PVERVM

Nec vero dialecticis modo sit instructus orator, sed habeat omnes philosophiae notos et tractatos locos. Nihil enim de religione, nihil de morte, nihil de pietate, nihil de caritate patriae, nihil de bonis rebus aut malis, nihil de virtutibus aut vitiis, nihil de officiis, nihil de dolore, nihil de voluptate, nihil de perturbationibus animi et erroribus – quae saepe cadunt in causas, sed ieiunius aguntur – nihil, inquam, sine ea scientia, quam dixi, graviter, ample, copiose dici et explicari potest.

De materia loquor orationis etiam nunc, non de ipso genere dicendi; volo enim prius habeat orator rem, de qua dicat, dignam auribus eruditus, quam cogitet quibus verbis quidque dicat aut quo modo. Quem etiam, quo grandior sit et quodam modo excelsior, ne physicorum quidem esse ignarum volo. Omnia profecto, cum se a caelestibus rebus referet ad humanas, excelsius magnificentiusque et dicet et sentiet. Cumque illa divina cognoverit, nolo ignoret ne haec quidem humana. Ius civile teneat, quo egent causae forenses cotidie; quid est enim turpius quam legitimarum et civilium controversiarum patrocinia suscipere, cum sis legum et civilis iuris ignarus? Cognoscat etiam rerum gestarum et memoriae veteris ordinem, maxime scilicet nostrae civitatis, sed etiam imperiosorum populorum et regum illustrium. Nescire autem quid ante quam natus sis acciderit, id est semper esse puerum. Quid enim est aetas hominis, nisi ea memoria rerum veterum cum superiorum aetate contextitur? Commemoratio autem antiquitatis exemplorumque prolatio summa cum delectatione et auctoritatem orationi affert et fidem.

Jasna Vučić

Andrew Solway: RIM – šetnja vječnim gradom
Školska knjiga 2005.

Nedavno je Školska knjiga izdala knjigu autora Andrewa Solwaya *Rim – šetnja vječnim gradom* u prijevodu prof. Ive Bidjin. Iako je knjiga prvenstveno namjenjena našim najmlađima, dakle predškolskom uzrastu, moram priznati da sam se, čitajući je, i ja zabavila.

Knjiga nam donosi kao glavne likove malenog dječčića Tita Kota (*Titus Cotta*) i njegovog oca Marka Kotu Maksima (*Marcus Cotta Maximus*) koji nas odvede na jednodnevnu šetnju Rimom. Radnja je smještena u 128. godinu poslije Krista, u mirno doba vladavine cara Hadrijana, kada je Rim središte velikog carstva od Egipta do Britanije. U to doba su najznačajnije i najzanimljivije građevine, poput Koloseja i Trajanovih termi, naveliko u upotrebi što autoru daje prostora za prikaz vrlo zanimljivih i šarolikih načina zabave kod starih Rimljana. Osim toga, autor nam iznosi u kratkim crtama i neke osnovne zanimljivosti kako iz javnog i političkog, tako i iz obiteljskog i društvenog života antičkog Rima. Kroz šetnju u društvu glavnih likova možemo saznati na zanimljiv način nešto o izgledu rimskih kuća i ulica, o svakodnevnim potrebama u gradu, o trgovini, o gradskoj vrevi i događanjima na Forumu, o građevinama i spomenicima, o načinima zabave i opuštanja, i još mnogo različitih civilizacijskih aspekata.

U prvom planu u knjizi su zanimljive i šaljive ilustracije Stephena Biestyja, prepune sitnih detalja koji nam, ako ih malo bolje proučimo, donose vrlo vjernu sliku tadašnjeg načina života. Ilustracije još zanimljivijima i vrjednijima čine presjeci pojedinih građevina i spomenika, te tako dobivamo sliku njihovog načina gradnje, njihovog vanjskog, ali i unutarnjeg izgleda. Mnoštvo različitih aspekata društvenog života isprepleće se tako da dobivamo bogatu osnovnu predodžbu o nekim od najveličanstvenijih običaja starog svijeta. Ilustracije su popraćene tekstom koji nam ukazuje na pojedine detalje i objašnjava ih, te nam iznosi neke osnovne podatke o tema-ma vezanim za pojedinu ilustraciju. Na samom kraju knjige nalazi se pojmovnik koji nam dodatno objašnjava neke pojmove na koje nailazimo u knjizi. Vrlo je vrijedan detalj što su pojedini pojmovi uz hrvatski naziv navedeni i izvornim, latinskim.

Nažalost, pojedini detalji na ilustracijama ove nadasve zanimljive knjižice-slikovnice su vrlo maleni tako da ponekad ne možemo dobro vidjeti neke zanimljivosti koje plijene našu pažnju i na koje nas upućuje tekst. Svakako, velika je šteta što na našem tržištu ne postoji više ovako zanimljivih i zgodnih knjižica, za koje sam uvjerena da bi bile zanimljivo štivo ne samo za

djecu, nego i za njihove roditelje i sve znatiželjnike, bez obzira na njihovu starosnu dob.

S obzirom da je knjiga pisana za predškolski uzrast, autor je više obratio pažnju na zanimljivosti iz javnog i društvenog života koje bi mogle privući najmlađe i u njima već u najranijoj dobi probuditi svojevrsnu ljubav i zanimanje za antičku kulturu. No, bez obzira na to kome je knjiga namjenjena, može poslužiti i kao zgo-

dan i zanimljiv priručnik učenicima osnovnih škola i gimnazija, kako bi im dala uvid u neke osnovne civilizacijske podatke tadašnjeg Rima.

Uglavnom, tko god se odluči krenuti na ovo kratko i nadasve neobično putovanje, uvjerena sam da neće biti razočaran niti sadržajem niti načinom na koji se na svega 29 stranica prezentira svakodnevni život antičkog Rima, bogat i prepun zanimljivosti.

Zlatko Šešelj

Mirko Dražen Grmek: MEDEJIN KOTAO. Pokusi na živim bićima u antici.

Prijevod s francuskoga Ana Buljan. ARTRESOR NAKLADA, Zagreb, 2004.

Prije petnaestak godina na stranicama ovog časopisa prikazao sam, s neskrivenim oduševljenjem, knjigu Mirka Dražena Grmeka *Bolesti u osvit zapadne civilizacije*, djelo čiji su glavni likovi bolesti koje su obilježile životni vijek antičkog čovjeka. Tom smo knjigom po prvi put u području *studia classica* dobili uvid u ona područja antičkoga života o kojima ništa ne možemo doznati iz povijesnih priručnika.

U međuvremenu akademik Grmek završio je svoj životni put u Parizu 2000. godine, a prošle se godine u izdanju Naklade Artresor pojavila i druga knjiga koja se neposredno odnosi na antičke teme; ovog je puta riječ o povijesti biomedicinskih pokusa u antičkom svijetu, ili, kako to preciznije naziva autor u svome Predgovoru, *pretpovijest eksperimentalne metode* (za koju navodi da je "najsnažnije oruđe uma u istraživanju prirodnih pojava").

Pa premda se čini da je riječ o predmetu koji može zanimati samo prirodoslovce ili bar studente prirodnih, poglavito biomedicinskih znanosti, ova je knjiga i meni, potpunom laiku, oduzela dah: riječ je naprosto o briljantnoj studiji koja fascinira obuhvatnošću znanja, širinom korpusa na

koji se referira, uvidom u znanost i filozofiju, te – unatoč tomu što je riječ o prijevodu – sjajnim pripovijedanjima. Ma kako se, dakle, tema činila nezanimljivom nevježi Grmek-pripovjedač ovu izuzetno složenu i uskostručnu materiju priča poput sjajna pripovjedača, njegovo je imaginarno povijesno putovanje po antičkoj medicini izuzetno zanimljiv putopis po nepoznatim prostorima.

Grmek je svoju studiju posebice usmjerio k nastojanju da objasni paradok pokusa na životinjama (a, čini se, neki su aleksandrijski medicinari izvodili pokuse i na ljudima!), premda je antičkim liječnicima sama eksperimentalna metoda bila strana, dapače, neprihvatljiva. Odatle naziv knjige, *Medejin kotao*, prema znamenitoj mitskoj priči u kojoj je Medeja, da bi navela kralja Peliju da se pomladi, napravila pokus. Pokus je, kako nam kazuje mit, uspio, pa je Pelija povjerovao u mogućnost pomlađivanja, dao da ga ubiju i rasijeku – i tako poginuo.

Da bi dopro do objašnjenja tih paradoksa poveo nas je Grmek panoramom antičkoga lječništva: nakon kraćeg Predgovora i prvog poglavlja u kojem raspravlja o eksperimentalnoj